

Od Unške Koliševke do gradu Haasberg

Navodila za izvedbo dneva dejavnosti KD in ND:

Katerikoli dan v tednu, ob primernem vremenu, se lahko skupaj s svojimi starši odpravite raziskovati Planinsko polje. Predlagamo začrtano pot, ki jo lahko vidite na zemljevidu spodaj. Pot lahko poljubno spreminjate, le bodi pozoren, da zajameš vse tri pomembne točke raziskovanja (Unška Koliševka, Planinska jama, Grad Haasberg). Za vstop v Planinsko jamo se je potrebno predhodno naročiti, zato sam vstop v jamo ni planiran na samem pohodu. Smiselno je, da si ogledaš vhod v jamo in raziščeš biodiverziteti v njeni okolici.

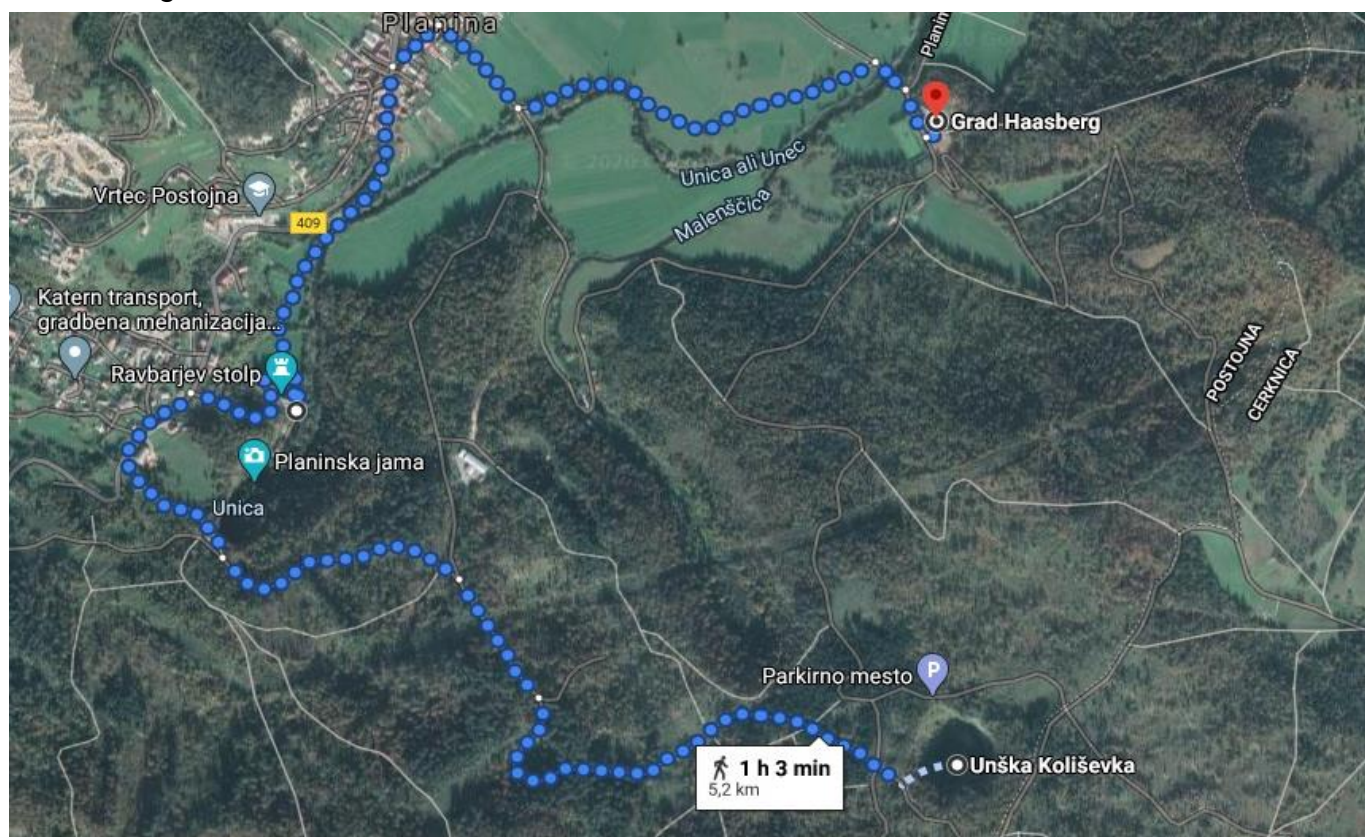
Opozorilo: Unške Koliševke - jamo večinoma obdajajo strma pobočja in ostenja, tako da je dostop do dna udornice na nekaj mestih **nevaren za zdrs**.

Priprava na pohod in načrtovanje:

- primerna obutev (pohodni čevlji) in oblačilo
- vsebina nahrbtnika (steklenička z vodo, dodatno oblačilo, prigrizek, obliži, sončna očala, **sredstvo proti klopm**)

Priporočilo: oblečete se »kot čebula«, kar pomeni, da se oblečete v več plasteh in se s slačenjem plasti oblek prilagajate temperaturnim spremembam. V kolikor je tura daljša s seboj vzamete še: rezervne nogavice in majico.

Delo za učence: učenci sproti rešujete delovni list, ki je sestavljen iz vsebin biologije, kemije in zgodovine. Biološki del rešenega delovnega lista prilepi v zvezek od biologije, zgodovinski del pa v zvezek od zgodovine.

Izberite lep sončen dan in imejte se lepo!

Na ND in KD pojdite, če je le mogoče s starši in upoštevajte navodila o prepovedi druženja!

1. Znamenitosti:

- **Planinska jama** (včasih Malograjska jama) se nahaja na južnem robu Planinskega polja, v neposredni bližini Ravbarjevega stolpa. Tvorijo jo raznolike dvorane, številna čudovita jezera in kapniki. Jama je dolga skoraj sedem kilometrov in velja za **največjo vodno jamo** v Sloveniji. Njeno drugo pomembno značilnost predstavlja eno **največjih sotočij podzemnih rek v Evropi**. Tu se v reko **Unico** združita reka **Rak**, ki priteče iz Rakovega Škocjana in reka **Pivka**, ki priteče iz Postojnske jame. Planinsko jamo odlikuje izjemna **biotska raznovrstnost**. V njej živi poleg 60 vrst vodnih tudi 40 vrst kopnih živali. Med njimi je najbolj znan **endemit človeška ribica**, ki jih v Planinski jami lahko vidite »malo morje«.
- **Unška koliševka** je do 125 m globoka **jama udornica**, ki je **nastala s podrtjem stropa v veliki podzemni dvorani** reke Rak. Jama večinoma obdajajo strma pobočja in ostenja, tako da je dostop do dna udornice na nekaj mestih **nevaren za zdrs**. Ob informativni tabli ob vstopu v udornico, pa se začne splet starih italijanskih rovov, ki so bili grajeni v času med obema svetovnima vojnama.
- **Grad Haasberg** – glej delovni list

2. Na današnji KD in ND potujemo po dinarsko kraškem svetu.

Kaj veš o kraškem svetu? Razmisli in odgovori na naslednje vprašanje:

- a. Kraško površje nastaja zaradi raztapljanja kamnine _____.

Zapiši kemijsko reakcijo raztapljanja kamnine. Poimenuj reaktante in produkte!

3. Za nastanek kraškega površja morata biti izpolnjena dva temeljna pogoja:

- a. Prisotnost sedimentne kamnine: apnenca, ki ga pretežno sestavlja _____
_____.

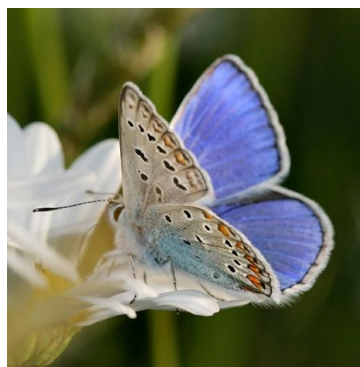
- b. Padavinska in tekoča voda, v kateri je raztopljen _____ . Gre za blago _____ kislino, ki povzroči raztapljanje sedimentne kamnine. Pojavu raztapljanja rečemo tudi _____.

4. Razloži pojme:

Biodiverziteteta	
Biom	
Biotop	
Biocenza	
Ekosistem	
Natura 2000	

5. Smiselno dopolni besedilo, pomagaj si s slikami:

Travniki _____ polja nudijo domovanje številnim travniškim vrstam ptic, med njimi (slika a) _____, ki je ogrožen v svetovnem merilu. Poleg tega je Planinsko polje edino rastišče travniške morske (slika b) _____ v Sloveniji. Ali ste vedeli, da lahko najdete na enem samem kraškem polju več vrst metuljev kot v celotni Veliki Britaniji? Na Planinskem polju najdemo namreč kar 78 različnih vrst _____. Med njimi so tudi ogroženi strašničin (slika c) _____, petelinček in grintavčev _____.

Slika a

Slika b

Slika c

Slika č

6. Prepoznamo sledi živali v naravi?

Presenečeni boste, koliko vam lahko povedo živalski "napisi" na blatnih gozdnih poteh ali ob kalužah. Pa si poglejmo to tiho, a "zgovorno" govorico divjih živali. V tabeli spodaj nariši vaj štiri sledi, ki si jih našel medtem, ko si raziskoval pot.

Sledi povezavi: https://www.lovska-zveza.si/userfiles/Prostoziwece_zivali/pdf/Stopinje_in_sledovi_divjadi.pdf .

--	--	--	--

7. V tabelo spodaj zapiši katere rastline opaziš na posameznih območjih. Zapiši vsaj 6 značilnih rastlin. Upoštevaj tako drevesne vrste, kot cvetlice, grmovja,....

Uniška Koliševka	
Vhod v Planinsko jamo	
Grad Haasberg	

OGLED GRADU HAASBERG

Graščina Haasberg nekoč

Graščina Haasberg danes

Današnja pot preko Planinskega polja te je pripeljala do ruševin dvorca Hošperk (nemško Haasberg) tudi dvorec Planina, je nekdanji baročni dvorec, katerega ruševine stojijo v bližini Laz oziroma Planine, nad strugo reke Unice. Ruševine dvorca so prekrite z rastlinjem in obraščene z drevjem, stojijo na nasprotni strani kraškega Planinskega polja. Več slik o graščini Haasberg na spodnji povezavi:

<https://siol.net/trendi/potovanja/nekoc-eden-najlepsih-barocnih-dvorcev-v-sloveniji-je-danes-rusevina-foto-489334>

Najverjetneje je življenje na hribu teklo že v kameni dobi, nedvomni arheološki dokazi ga potrjujejo od bronaste dobe dalje. Gradišče je bilo na grebenu, na samem vrhu je bilo verjetno svetišče. O tem nam pričajo najdeni bronasti predmeti. Najdenih je veliko fibul in bronastih sulic. Ti predmeti pričajo o tem, da so opravljali rituale ob pokopavanju mrtvih. Pokojne so sežigali in jim priložili predmete. Skopali so jamo, okoli 20 cm globoko in vanjo zagrebli pepel, ter predmete umrlega, ki jih je uporabljal v svojem življenju. Ženskam so v grob dali fibulo, vojakom sekiro in sulico.

1. Prazgodovinske dobe so poimenovane na primer stara in mlajša kamena doba, bakrena, bronasta, železna doba ... Razloži, zakaj so arheologi uporabili ta način poimenovanja.

2. Zapiši, kako so si ljudje v prazgodovinski dobi predstavljali življenje po smrti, zakaj so v grobove dajali predmete.

V času Oktavijana je preko slovenskega ozemlja prodirala rimska vojska. Rimljani so napadli to ozemlje okoli l. 35 pr. n. št. in ga zasedli. Rimska vojska je prodirala naprej proti Sisku. O prisotnosti Rimljanov nam priča veliko izstrelkov za prače, ki so jih uporabljali Rimljani. Rimsko obdobje ni potrebovalo utrjenih vrhov hribov, zato se je po prihodu in utrditvi oblasti Rimljanov tudi življenje z vrha hriba preselilo nekam v dolino. Kam? Ne vemo... Na zahodu je nastalo naselje, ki ga danes poznamo kot Planino, na vzhodu drugo, Unec. Iz rimskih časov je najdenih veliko kovancev, najpomembnejši predmet je bronasti kip Minerve, ki ga hrani Vojni muzej Logatec.

3. Vpiši latinska imena rimskih mest na slovenskem ozemlju:

O zgodnjem srednjem veku ni podatkov. V času viteških gradov so na vrhu hriba postavili najprej utrjen stolp, iz njega se je nato razvil grad. To je čas fevdalizma in čas, ko slovensko ozemlje preide pod oblast nemških plemičev. Takrat so verjetno prvič zravnali vrh in uničili sledove prejšnjih stavb. Grad je bil močan in dobro branjen, saj ga je v 14. stoletju zaman napadla vojska iz Ljubljane. Grad je seveda v srednjem veku, kot ostali gradovi, imel obzidje.

Mogoče ga je res načel veliki potres na začetku 16. stoletja, podrl pa ga zanesljivo ni, saj bi leta 1559 napadalci iz tedaj turške Bosne, ki so prišli pod grad, gotovo poskusili z napadom nanj, vendar niso. Požgali in izropali so vasi Laze in Jakovico. Prišli so tudi do Logatca, kjer so se jim kmetje uprli. Te kmete so premagali, jih zvezali in odpeljali v Bosno za sužnje.

4. Kateri je bil osnovni namen srednjeveških gradov, kaj je gradu najbolj povečalo varnost in naštej tri prvine gradov, ki so jim povečale varnost.
-
-
-

Ni točno znano kdaj so postavili graščino spodaj pod hribom. Verjetno konec 16. st. ali začetku 17. st. Takrat se je življenje iz gradu preselilo v dvorec. Do druge svetovne vojne je bila to velika in mogočna graščina. Zdaj se dvigujejo v zrak samo gole stene z mrtvimi okni. V 18. st. je dvorec postal eden najlepših baročnih dvorcev na slovenskem.

5. Kaj je barok? Katere so značilnosti dvorcev, po katerih vemo, da so bili zgrajeni v baročnem slogu?
-
-
-

V 19. st. je grad kupila nemška rodbina Windischgrätz, kjer so imeli svoj lovski dvorec. Oni so živeli na Dunaju. Tudi logaški dvorec je bil v lasti te družine. V 19. st. je v dvorcu živel brat lastnika, Ernst Windischgrätz. On je plačeval ljudi, ki so izkopavali arheološke starine po Notranjski. Veliko vsega, kar so našli, so odnesli v Avstrijo in Nemčijo. Nekaj predmetov so razstavili v dvorcu, kjer so uredili muzej.

Po prvi svetovni vojni bi moral dvorec pripadati SHS, pozneje preimenovani v Jugoslavijo. Ampak je rodbina Windischgrätz dosegla, da je grad po Rapalski pogodbi spadal pod Kraljevino Italijo. Sredi Planine je bila meja med Italijo in SHS-Jugoslavijo. Laze so bile del SHS, graščina Haasberg je pripadal Kraljevini Italiji.

6. Kaj je to Rapalska pogodba, kdaj je bila podpisana, med kom in kje je potekala meja med Italijo in Jugoslavijo?
-
-
-
-

Po začetku druge svetovne vojne, 1941, je bil na gradu italijanski guverner, ki se je po nato preselil v Ljubljano. Med vojno so Windischgrätzji še pravi čas odpeljali v Italijo vse kar je bilo vrednega. Tja so spravili tudi arheološko in numizmatično zbirko, ki sta bili na gradu.

Jeseni 1943 se je v dvorec naselilo poveljstvo nemške vojaške divizije. V grad so vodili ujete partizane in jih pred gradom obešali na drevesa. Nato so te mrtve partizane pometali v ponor Unice. Pred odhodom so ponor zminirali, da bi zakrili sledi teh grozodejstev. To so videli domačini iz Laz. Ko so Nemci odšli, so partizani, Dolomitski odred, da se ne bi Nemci tja ponovno naselili, graščino požgali. To je bilo spomladi 1944.

Graščina Haasberg danes

Rapalska meja

Rodbina Windischgrätzov je bila tudi zadnji lastnik gradu. Ko so grad požgali partizani, je bilo uničene veliko notranje opreme. Verjetno ne bomo nikoli vedeli, kakšno arheološko bogastvo so Windischgrätzzi odpeljali v Italijo, moralo je biti ogromno, saj so bili lastniki širnih notranjskih gozdov. Niso kopali samo okoli gradu, pač pa tudi daleč naokoli, saj so bili vsi gozdovi daleč okrog njihovi. Samo nekaj malega ostalin s tega dela Slovenije je v muzeju v Postojni, nekaj v Narodnem muzeju Slovenije, precej v Vojnem muzeju Logatec. Če nas letos ne bi presenetila epidemija korona virusa, bi si ostanke z gradu v Vojnem muzeju ogledali.

Kolikor škode se ni naredilo med drugo svetovno vojno, se je naredilo veliko let pozneje, ko so bili začetki televizije in so ocenili, da bo vrh hriba pravi kraj za televizijski stolp in so ostanke starega gradu na hribu ravnali kar z buldožerjem.

Požgana graščina je od leta 1945 zaživela še enkrat, in sicer v času snemanja slovenskega filma, Nasvidenje v naslednji vojni. Ob graščini, kjer so bili hlevi in gospodarska poslopja so snemali film. In, ker se za vojno spodobi, da stavbe gorijo, so takrat za potrebe snemanja te prostore polili z bencinom in jih zažgali. Tako so uničili še nekaj dodatnega, kar je iz časa vojne ostalo celo.

Po letu 1991, ko se je Slovenija osamosvojila, se je dogajala denacionalizacija. Denacionalizacija je poprava krivic, ki jih je država SFRJ storila lastnikom zasebnega premoženja, ki so jim to premoženje odvzeli. Knez Windischgrätz je želel, da mu vrnejo grad in vse gozdove. Kot italijanski državljan Windischgrätz ni bil upravičen do denacionalizacije in ni dobil nič.